

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету

ВИПУСК 32

Рівне – 2020

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : Зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 32. Рівне: РДГУ, 2020. 266 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Редакційна рада:

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м. Жешув, Республіка Польща)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м. Чернівці)

Члени редколегії:

Галуха Любов – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Жилюк Сергій – доктор історичних наук, професор (м. Остріг)

Майзнер Роберт – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м. Ченстохова, Республіка Польща)

Прищепя Богдан – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор (м. Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м. Київ)

Швецова-Водка Галина – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 10 від 26 листопада 2020 р.

***Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ №15857-4329Р***

ISSN 2519-1942

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
Факультет історії, політології та міжнародних відносин РДГУ,
isf_rdg@ukr.net
<http://fipmv.rv.ua/>

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2020

3. Bulgakov S. N. *Xristianstvo i socializm Novosibirsk*, 1991. 386 s.
4. Grigulevich I. R. *Krest i mech. Katolicheskaya cerkov` v ispanskoj Amerike, XVI–XVIII vv.* Moskva, 1998. 295 s.
5. Lafarg P. *Iezuitskie respubliki.* Sankt-Peterburg, 1904. 81 s.
6. Somin N. V. *Gosudarstvo iezuitov v Paragvae.* Moskva, 2006. 278 s.
7. Somin, N. V. *E`konomicheskie kategorii v svyashhenom pisanii i cerkovnom uchenii.* Moskva, 2003. 236 s.
8. Svetlovskij V. V. *Kommunisticheskoe gosudarstvo iezuitov v Paragvae v XVII i XVIII v.* Petrograd, 1924. 85 s.
9. Fijor Ya. *Utopiya ili zemnoj raj? Pervoe v mire kommunisticheskoe obshhestvo.* // *Istina i zhizn`.* 2001. № 4. – S. 32–39.
10. Shafarevich I.R. *Socializm kak yavlenie mirovoj istorii* Moskva, 2003. 448 s.
11. Belogolovcev N. *Sovhoz Bozh`ej milost`yu* // *Vokrug sveta.* [E`lektronny`j resurs]. 2007. № 1. – Rezhim dostupa: <http://www.vokrugsveta.ru/telegraph/history/210>. – Data dostupa: 27. 08.2020.

УДК (32+34)(450)(091)

ПОЛІТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ НІККОЛО МАКІАВЕЛЛІ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА ТА СУЧАСНІСТЬ

Вівчар Інна

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33027, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3661-101X>

Анотація. Автором проаналізовано політичні та правові погляди Нікколо Макіавеллі в історичній ретроспективі. Виконано порівняння поглядів, викладених у працях італійського мислителя стосовно сучасної політичної ситуації у світі. Визначено релігійні впливи церкви, завдяки яким забезпечується єдність влади та народу. Автором виділені дослідження Нікколо Макіавеллі, на основі яких мислитель порівнює та співвідносить релігію як важіль управління з державою. Помічено, що політичні та правові погляди мислителя знаходять свій вияв у поглядах сучасних політичних діячів.

Ключові слова: Нікколо Макіавеллі, політична ситуація, переконання, релігія, впливовість, політичні сили.

Abstract. The author analyzes the political and legal views of Niccolo Machiavelli in historical retrospect. A comparison of the views expressed in the works of the Italian thinker on the current political situation in the world. The religious influences of the church are determined, thanks to which the unity of the government and the people is ensured. The author highlights the research of Niccolo Machiavelli, on the basis of which the thinker compares and correlates religion as a lever of government with the state. It is noticed that the political and legal views of the thinker find their expression in the views of modern politicians.

Key words: Niccolo Machiavelli, political situation, beliefs, religion, influence, political forces.

Актуальність проблеми дослідження. В сучасних умовах суспільно-політичного, соціально-економічного життя та військової агресії щодо нашої держави досить гостро постає питання про переосмислення здобутків не лише української, але й світової політичної думки. Зокрема, поглядів Нікколо Макіавеллі (1469–1527), який створив одну з перших світських державно-правових концепцій ранньо-буржуазного періоду. Ключові положення цієї концепції були викладені італійським політичним мислителем у своїх працях «Державець» [3], «Історія Флоренції», «Міркування про першу декаду Тіта Лівія».

Нікколо Макіавеллі є оригінальним мислителем епохи відродження, що зробив великий крок уперед при визначенні предмету політичної науки, ключових методів та законів. Політика ним розглядалась, як дослідницька наука, окрема галузь людської діяльності. Макіавеллі відмежовував політику від релігії і моралі. Відповідно до його теорії держава означає політичний стан суспільства: ставлення панівної верстви населення до підлеглої, існування організованої політичної влади, законів. Вона має власну автономну систему цінностей, головними з яких є інтереси держави. Основна мета політичної діяльності – це задоволення визначених інтересів та зміцнення держави. Заради цього політик може зневажати моральністю і використовувати релігію, як засіб впливу на маси.

Нікколо Макіавеллі добре усвідомлював силу релігії, її соціальну функцію, її консерватизм і владу, і тому закликав використовувати цю силу для загального блага, особливо для об'єднання і зміцнення держави. Він рекомендував головам республік, щоб вони зберігали основи їхньої релігії, адже суспільство без релігії немислиме [5, с. 220]. Релігія постає як свідомість суспільства, завдяки якій забезпечується єдність влади та народу. Проте церква, на переконання флорентійського мислителя, повинна бути підпорядкована державі.

Політичне вчення Нікколо Макіавеллі базувався на повсюдному і звіриному егоїзмі людей і на поліцейському приборкуванні цього егоїзму будь-якими державними засобами з допущенням жорстокості, віроломства, клятвoporушення, будь-яких обманів. Важливе місце в його працях займає проблема етатизму, а саме, утвердження домінуючої ролі держави в організації життя суспільства.

У сучасному державотворенні даний напрям знаходить вияв у тому, що релігія в більшості держав відокремлена від світської влади, а також не визначена офіційна релігія. Серед держав, в яких закріплена офіційна релігія, варто виділити наступні: Ватикан, Мальта, Аргентина, Коста-Ріка, Ліхтенштейн, Монако Сальвадор, Домініканська Республіка, Данія, Ісландія, Норвегія та інші. Стосовно України, то в ч. 1 ст. 35 Конституції України зазначено, що кожен має право на свободу світогляду та віросповідання.

Окрім того, в ч. 3 ст. 35 визначено, що церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа – від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова [2]. Таким чином, відповідно до положень основного закону, кожна людина має право самостійно обирати релігію, сповідувати чи не сповідувати якусь релігію.

Державу Нікколо Макіавеллі розглядав як відношення між урядом і підданими, що спирається на страх чи любов підданих. Держава є непорушною, якщо уряд не дає приводу до змов і обурень, якщо страх підданих не переростає в ненависть, а любов – в презирство [1, с. 156]. Макіавеллі розрізняв монархію, аристократію і народне правління, а тиранію, олігархію та охлократію вважав спотворенням.

Перші три форми правління він вважає правильними, але вони нестійкі й недовготривалі. Найкращою формою правління, на думку Макіавеллі є змішана форма, в якій поєднані елементи всіх правильних форм. Порівнюючи переваги різних форм правління, Нікколо Макіавеллі надає перевагу республіці, бо вона найбільше відповідає вимогам рівності і свободи. Республіка є більш стійкою, ніж монархія, вона краще пристосована до різних умов, забезпечує єдність і міць держави, породжує в людей патріотизм.

Аналізуючи погляди Нікколо Макіавеллі щодо форм державного правління, можна знайти прямий вплив на сучасне становище держав світу, де, завдячуючи поширенню позитивному становищу суспільства, громадським основам, демократичним засадам – поширеними є демократичні форми правління, які Макіавеллі визначав як «правильні» [4, с. 250–252].

Висновок. Таким чином, Нікколо Макіавеллі вперше в історії відокремив політику від моралі та релігії, зробивши її відокремленою із законами і принципами, які властиві лише їй і які істотно різняться від законів моралі і релігії. Політика, за Макіавеллі, займає вище становище в світогляді тому, що є символом віри людини. Погляди Нікколо Макіавеллі знаходять своє відбиття вже протягом п'ятисот років до сьогодні. Його праця «Державець» була і залишається настільною книгою не одного правителя багатьох країн світу. За цей час майже не змінилося визначення держави, наведене Нікколо Макіавеллі, а навіть набуло загальноприйнятого характеру. Політичні та правові погляди знаходять свій вияв у поглядах сучасних політичних діячів.

Джерела та література

1. Горлач М. І., Кремень В. Г. Політологія: наука про політику: підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / М. І. Грибан, В. Г. Кремен – Київ: Центр учбової літератури, 2009. 840 с.
2. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к / 96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https:// zakon. rada. gov. ua / laws / show / 254% D0% BA / 96-%D0% B2% D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text).
3. Макіавеллі Н. Государ / Н. Макіавеллі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// royallib. com / book / makiavelli_ nikolo / gosudar. html](http://royallib.com/book/makiavelli_nikolo/gosudar.html)
4. Ціватий В. Г. Нікколо Макіавеллі (1469–1527): політико-дипломатичні погляди і діяльність (у вимірах ХХІ століття). Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2013. Вип. 20 (1). С. 250–252.
5. Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної науки): Навчальний посібник – Київ: Либідь, 2009. 576 с.

References

1. Gorlach M. I., Kremen` V. G. (2009) Politologiya: nauka pro polity`ku: pidruchny`k [dlya stud. vy`shh. navch. zakl.] / M. I. Gry`ban, V. G. Kremen – Ky`yiv: Centr uchbovoyi literatury`, 840 s.
2. Konstytuciya Ukrayiny`: vid 28.06.1996 # 254k / 96-VR. Vidomosti Verxovnoyi Rady` Ukrayiny`. 1996. # 30. Available at:// zakon. rada. gov. ua / laws / show / 254% D0% BA / 96-%D0% B2% D1%80#Text.
3. Makiavelli N. Gosudar / N. Makiavelli. Available at: [http:// royallib. com / book / makiavelli_ nikolo / gosudar. html](http://royallib.com/book/makiavelli_nikolo/gosudar.html)
4. Civaty`j V. G. (2013) Nikkolo Makiavelli (1469–1527): polity`ko-dy`plomaty`chni poglyady` i diyal`nist` (u vy`mirax XXI stolittya). Naukovy`j visny`k Dy`plomaty`chnoyi akademiyi Ukrayiny`. Vy`p. 20 (1). S. 250–252.
5. Shlyaxtun P. P. Politologiya (teoriya ta istoriya polity`chnoyi nauky`): Navchal`ny`j posibny`k – Ky`yiv: Ly`bid`, 2009. 576 s.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Олеся Онищук

МІЖКОНФЕСІЙНИЙ ДІАЛОГ МІЖ ПРАВОСЛАВНОЮ ЦЕРКВОЮ
ТА ПРОТЕСТАНТСЬКИМИ РЕЛІГІЙНИМИ ТЕЧІЯМ В УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ
(КІНЦЯ XVI – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XVII СТ.) 3

Артем Харченко

КОЛЕКТИВНИЙ ПОРТРЕТ СТУДЕНТСТВА ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ В
ПЕРШІЙ ПОЛОВИНИ XIX СТ. 9

Ольга Колесник, Руслан Пальчевський

ІДЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УКРАЇНСЬКОГО МОЛОДІЖНОГО ТОВАРИСТВА «СОКІЛ» 15

Вікторія Зиль

МЕЦЕНАТСТВО В КИСВІ НА РУБЕЖІ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ. 25

Василь Рожко

УКРАЇНСЬКІ ВОЯКИ ЕМІГРАНТИ В СКЛАДІ АНЗАК В РОКИ ПЕРШОЇ
СВІТОВОЇ ВІЙНИ 30

Ольга Токар

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА – СИМВОЛ ГЕРОЇЗМУ УКРАЇНЦІВ У БОРОТЬБИ
ЗА ВЛАСНУ ДЕРЖАВНІСТЬ 35

Олександр Рибачук, Тетяна Карпухіна

ФОРМУВАННЯ РЕПРЕСИВНО КАРАЛЬНОЇ СИСТЕМИ В КОНТЕКСТІ
ВСТАНОВЛЕННЯ ТОТАЛІТАРНОГО РАДЯНСЬКОГО РЕЖИМУ 42

Володимир Сова

УКРАЇНА В ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПЛАНАХ ТРЕТЬОГО РЕЙХУ НАПЕРЕДОДНІ
ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ 51

Юлія Горбова

НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ КРИМУ: ПЕРЕСЕЛЕНСЬКІ АКЦІЇ ТА ЇХ НАСЛІДКИ
(1944–2019 РР.) 61

Тарас Надашкевич, Тетяна Карпухіна

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА НІМЕЦЬКОЇ ВЛАДИ В
РЕЙХСКОМІСАРИАТІ «УКРАЇНА» 68

Влад Твердинюк

РОЗСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ ПОЛЬЩІ В УРСР, ЯК ПЕРЕДДЕНЬ ОПЕРАЦІЇ «ВІСЛА» 77

Оксана Кундеус

ГІБРИДНА ВІЙНА РФ ПРОТИ УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ІНСТРУМЕНТИ 88

Інна Вівчар

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ 99

Олег Санжаревський, Тарас Жовтенко

ВІЙСЬКОВЕ ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ І РЕГІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА
У ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: ВІД МИРОТВОРЧОГО БАТАЛЬЙОНУ
ДО УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКО-ЛИТОВСЬКОЇ БРИГАДИ 108

<i>Юрій Ліннік</i> У ПОШУКАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ	117
---	-----

РОЗДІЛ 2. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ І МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

<i>Андрій Богданович</i> СПРОБА ПОБУДУВАТИ «МІСТО СОНЦЯ» В ПАРАГВАЇ	124
--	-----

<i>Інна Вівчар</i> ПОЛІТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ НІККОЛО МАКІАВЕЛЛІ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА ТА СУЧАСНІСТЬ	130
---	-----

<i>Валентин Константинов</i> ЦЕЦОРСКАЯ БИТВА 1620 ГОДА И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА ПОЛЬСКО-ТУРЕЦКИЕ ОТНОШЕНИЯ	134
---	-----

<i>Ольга Сєєрова, Олена Золотун</i> ОСОБЛИВОСТІ БОРОТЬБИ ІЗ КОРУПЦІЄЮ В РОСІЇ В ДРУГІЙ ЧВЕРТІ ХІХ СТОЛІТТЯ	146
---	-----

<i>Николай Щавлинский</i> ИЗ ИСТОРИИ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ БЕЛОРУССКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ И УКРАИНСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ (1918 Г.).	159
--	-----

<i>Оксана Лепеш</i> КОНТРАБАНДА КАК ВИД СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СОВЕТСКО-ПОЛЬСКОГО ПРИГРАНИЧНОГО НАСЕЛЕНИЯ В 1920-Х ГГ.	165
---	-----

<i>Ліна Харипончук, Роман Михальчук</i> КОНЦЕНТРАЦІЙНІ ТАБОРИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА РЕПРЕСИВНОЇ ПОЛІТИКИ ТРЕТЬОГО РЕЙХУ	173
---	-----

<i>Руслан Постоловський</i> ГЕНЕЗА Й ЕВОЛЮЦІЯ ЧЕСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНИХ ІДЕЙ: ІСТОРИЧНИЙ ДИСКУРС	186
--	-----

<i>Аліна Таргонська, Інна Мартинчук</i> ІДЕОЛОГІЯ ТА ПРАКТИКА ГОЛЛІЗМУ В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ФРАНЦІЇ	195
--	-----

<i>Інна Вівчар</i> РОЛЬ ДИПЛОМАТИЧНОГО ПРОТОКОЛУ В ІСТОРІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	204
---	-----

<i>Оксана Кундеус, Алла Іванюк</i> ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ: ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ	207
--	-----

<i>Ірина Андрощук</i> СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК СИСТЕМА МЕДІА-ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЛЯ РОБОТИ УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ	211
---	-----

<i>Інна Вівчар</i> АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ МЕТОДІВ СТИСНЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ	222
--	-----

РОЗДІЛ 3. ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

Микола Переходько

ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК СІЧОВОГО РУХУ НА ТЕРИТОРІЇ ГАЛИЧИНИ Й
БУКОВИНИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ 226

РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРИОГРАФІЇ

Тарас Пасічник

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА СУТНІСТЬ ЯВИЩА ГЕНОЦИДУ 233

Анатолій Лясковець

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНОВИЩА НАСЕЛЕННЯ НА ВОЛИНІ В ПЕРІОД
НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ 242

РОЗДІЛ 5. РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ

Руслана Давидюк

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА МОДЕЛЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА
МІЖВОЄННОЇ ГАЛИЧИНИ 254

ISSN 2519-1942

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

ВИПУСК 32

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 26.11.2020 р. Папір офсетний.

Гарнітура «Times New Roman».

Наклад 300. Ум. друк. арк. 17,17.

Віддруковано засобами різнографічного друку

ПП Самборський І.О.

вул. Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33028

ISSN 2519-1942

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 32. – Рівне, 2020. – 266 с.

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2020